

הים ראה וינוס כו' ההרים רקדו כאילים

הקדמת העורך

סיפור קריעת ים סוף הוא סיפור של פלא המסעיר את הדמיון, ובפרט כפי שהוא מוצג במאמרי חז"ל, במדרש ובאגדה. הנה בני ישראל עומדים על שפת הים, החרדה מהמצרים הקרבים מחד, ומכשול הים מאידך, לא משאירים הרבה אופציות בדרך הטבע. ואז, כשהכול נראה כבר אבוד, משה נוטה את ידו על הים, ורוח כדים מתחילה לנשוב. בתוך שניות נבקע הים לשנים עשר מסלולים ובני ישראל ההמומים עוברים בתוך הים ביבשה, כשהמים להם חומה מימינם ומשמאלם, עצי פרי פורחים בתוך השבילים וציפורים מצייצות ממעל. המצרים ה"אינטליגנטים" שלא מאמינים בניסים (גם אחרי שראו וחוו ניסים בדמות מכות על בשרם), משוכנעים כנראה כי מדובר כאן בתופעת טבע שניתן להסביר על ידי מדע החרטומים, ויורדים גם הם אל השבילים. אלא שאז מקיץ הקץ על התיאוריות השונות והמשונות, והים פשוט נסגר, כשחילו של פרעה טובע במצולות כמו אבן במים עזים.

וכאילו לא די בהצלה הגשמית, חווים הם גם התעלות רוחנית אדירה, וכמאמר חז"ל: "ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל בן בוזי"!

נס קריעת ים סוף נחשב לנס האולטימטיבי. נס כה גדול עד כי במאמרי חז"ל השונים הוא מוצג כנס שאפילו להקב"ה היה "קשה", כביכול, לעשותו (כמובן שזוהי רק מליצה לשונית, שכן מהקב"ה לא יפלא דבר והכול שווה אצלו ית', אלא שבחז"ל מוצאים אנו ביטויים כגון "קשה זיווגו של אדם כקריעת ים סוף").

חסידות עוסקת רבות בעניין קריעת ים סוף מההיבט הרוחני. ע"פ החסידות כל תופעה כאן בעולם התחתון היא בבואה של תופעה מקבילה בעולם עליון יותר. ועל כן, גם קריעת ים סוף כאן למטה הייתה בעצם תוצאה של קריעת ים סוף בעולמות העליונים. כפי שיתבאר במאמרו של אדמוה"ז שלפנינו.

בקרי"ס (מכאן והלאה נשתמש בראשי תיבות אלו לומר "בקריעת ים סוף") פרטים רבים – רוח הקדים, המים, עמידת המים, השבילים, עצי הפרי, מעבר בני ישראל בתוך הים בחרבה, סגירת הים על המצרים וכו'. המאמר שלפנינו עוסק בעיקר במשמעות הרוחנית של הים במצבו הרגיל וכשהוא "נקרע" וכן במשמעות הרוחנית של מעבר בני ישראל בתוך הים בחרבה. וכדלקמן:

הים ראה וינוס.. ההרים רקדו כאילים

בתפילת ההלל אותה נהוג לומר כבר בליל התקדש החג, וכן בהגדה של פסח, מופיע תיאור ציורי של התנהגות הבריאה בשעת קרי"ס (מתוך ספר תהילים, קי"ד):

א בַּצֵּאת יִשְׂרָאֵל, מִמִּצְרַיִם; בֵּית יַעֲקֹב, מֵעַם לֵעָז.
ב הִיָּתָה יְהוּדָה לְקָדְשׁוֹ; יִשְׂרָאֵל, מִמְּשֻׁלֹתָיו.
ג הַיָּם רָאָה, וַיָּנֹס; הַיַּרְדֵּן, יֹסֵב לְאַחֹר.
ד הַהָרִים, רָקְדוּ כְאֵילִים; גְּבְעוֹת, כְּבָנֵי-צֶאֱן."

במאמר זה מפנה אדמוה"ז את תשומת ליבנו להבדל שבין התנהגות הים להתנהגות ההרים והגבעות: הים – ראה וינוס. ואילו ההרים – רקדו כאילים. והשאלה כמובן נשאלת: אם גילוי האלוקות היה באופן המטיל יראה עד כדי כך שהים ראה ונס, מדוע רקדו ההרים (ביטוי של שמחה)? ואם גילוי האלוקות היה באופן של שמחה, מדוע נס הים (ביטוי של יראה)?

מבאר אדמוה"ז כאן ביאור נפלא ע"פ דברי השל"ה הק' על הפסוק הנ"ל: גילוי אלוקות מצד עצמו אינו באופן של יראה או שמחה. אלא גילוי ההעלם האלוקי בלבד. אבל - כאשר מתקיים בעולם גילוי אלוקות (כביכול גילוי העצמיות של ה') אזי מתגלה גם בכל פרט בבריאה מהותו העצמית (שכן בסופו של דבר – הכול אלוקות). הים וההרים הם על דרך שני שרים המוצאים עצמם לפתע, באופן בלתי צפוי מול המלך. השר שעבודתו מצד טיבעו העצמי הוא בד"כ בקו היראה – תיפול עליו יראה ופחד. ואילו השר שעבודתו מצד טיבעו העצמי הוא בד"כ באופן של אהבה – הרי בראותו את המלך תתלהט האהבה בליבו כרישפי אש והוא יצא במחול. כך גם הים וההרים. ברגע התגלות אור אלוקי נעלה בעולם, פעל הדבר עליהם גם גילוי עצמיותם: הים – קו היראה, ואילו ההרים – קו האהבה והשמחה.

אך עדיין צריך להבין – מדוע הים הוא קו היראה ואילו ההרים הם בקו האהבה? הדבר יובן בהקדים עינינו של "שביעי של פסח" וקרי"ס ברוחניות:

שביעי של פסח

עיקר עינינו של שביעי של פסח הוא קרי"ס. בספר פע"ח (פרי עץ חיים – סיפרו של רבי חיים וויטאל – תלמיד האריז"ל, בשם רבו) מבואר כי קרי"ס הוא גם עניין לידת הנשמות (וזהו שכתוב – "ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים" כפי שיתבאר). וביאור הדברים:

בספר התניא (פ"ב) מבואר כי נשמות ישראל "עלו במחשבה". כלומר שהשורש של נשמות ישראל הוא גבוה מאד – במחשבתו כביכול של הקב"ה. אלא שבירידתם למטה הן מתגשמות ע"מ שיוכלו להתלבש בגוף הגשמי. כדוגמא לכך מביא אדמוה"ז משל מטיפת הזרע. שורשה הרוחני של הטיפה הוא במוחו של האב, אך שם היא באופן רוחני בלבד (שכן ריבוי ההולדה אינו גורם חיסרון במוח הגשמי), ואח"כ, ע"י ירידתה דרך עמוד השדרה היא מתגשמת,

עד להתהוות טיפה גשמית ממש. כך נשמות ישראל "עלו במחשבה" לפני ה' ומשם הם יורדות ומתגשמות עד שהן ראויות להתלבש בגוף הגשמי.

אבל, תהליך ירידת הנשמות ממחשבתו של הקב"ה לעולם אינו תהליך מיידי. אלא תהליך הדורש הכנה. שכן הנשמות רוחניות במהותן, ובהיותן מושרשות במחשבתו של הקב"ה, הן מאוחדות לחלוטין עם האלוקות ו"רגילות" לדביקות ולגילוי אלוקות תמידי. אילו השתלשלו הנשמות למטה לעולם (מלשון העלם – העדר גילוי אלוקות) בפתאומיות, הן לא יכלו להחזיק מעמד אפילו רגע אחד. לכן, כחלק מתהליך ההשתלשלות, יש "להרגיל" את הנשמות ולהכינם (תקופה של עד שבעה חודשים) למילוי תפקידם בעולם. בשמיני עצרת, כאשר אומרים "משיב הרוח ומוריד הגשם", יורדות הנשמות שצריכות להיוולד באותה השנה אל מקום ההכנה – ספירת המלכות. ושם הם שוהות עד שבעה חודשים עד שביעי של פסח באותה השנה.

עניינה של ספירת המלכות

כאמור לעיל, מקום ה"הכנה" לנשמות הוא ספירת המלכות. עניינה של ספירת המלכות בהקשר בו אנו עוסקים יובן במשל היחס שבין מחשבה לדיבור: המחשבה היא התוכן ואילו הדיבור הוא הכלי. הכלי ללא התוכן הינו חסר משמעות וערך. אך כאן מוצאים אנו דבר מעניין:

כלפי הזולת אליו מדברים – הרי שהדיבור הוא בבחינת "גילוי", שכן באמצעות הדיבור מבין הזולת את מחשבתו של המדבר כפי שהיא באה לידי ביטוי בדברים אותם אמר. אבל – ביחס למחשבה, הרי הדיבור מהווה "העלם" שכן אין להשוות את עוצמת הבהירות והחוויה שבמחשבה כפי שהיא בפני עצמה לעומת אותה מחשבה כפי שצומצמה בהברות הדיבור.

כך גם ספירת המלכות. עם היותה רוחנית ודבוקה ומאוחדת באלוקות בעולם הרוחני ביותר (עולם האצילות), מכל מקום – עניינה של ספירה זו (שהיא הספירה התחתונה ביותר בעולם האצילות) הוא: להעלים על האור האלוקי המגיע מדרגות ומידות נעלות יותר בעולם האצילות ו"לעטוף" ולהשפיע את ה"תוצר" הרוחני הזה באופן מתאים לגילוי לעולמות התחתונים יותר. בספירה זו "מתעברים" הנשמות (ששורשם, כאמור לעיל, הוא במחשבתו של הקב"ה – ספירת החוכמה שבאצילות) ומתכוננים לירידתם למטה משמיני עצרת ועד שביעי של פסח שאז הוא זמן "לידתם".

הים ראה וינוס ... ההרים רקדו כאילים

אופן "לידתם" של הנשמות הוא ע"י בקיעת ספירת המלכות. בזמן יציאת מצרים התאפשר דבר זה ע"י המשכת אור עליון ביותר (אור הסובב כל עלמין, שלמעלה גם מעולם האצילות). לכך רומז הכתוב "ויולך ה' רוח כדים כל הלילה". אור זה הוא למעלה ממה שיכולה ספירת המלכות להכיל, וממילא היא "נבקה" והנשמות שבתוכה ירדו לעולם. ולכך רומז הכתוב "ובני ישראל הלכו בתוך הים בחרבה" – אלו נשמות ישראל שהיו בעיבור בספירת המלכות ו"נולדו" עתה.

כל שנה "נולדות" נשמות בשביעי של פסח, אלא שבקיעת המלכות כל שנה היא באופן הדרגתי יותר כך שהגילוי אור עצמו לא ניכר בעולמות התחתונים אלא מספיק על מנת "להוליד" את הנשמות בלבד. ואולם ביציאת מצרים הגילוי היה נעלה ביותר, כנ"ל.

בכך מתורצת השאלה שנשאלה בפתח המאמר: מפני מה הים נס ואילו ההרים רקדו? והתשובה: שורשו הרוחני של הים הגשמי הוא ספירת המלכות. ולכן גם מהותו דומה - חז"ל אומרים כי כל מה שיש ביבשה יש בים, אלא שהים "מכסה" את תוכנו. אבל – בזמן קרי"ס התחולל שינוי בעולמות העליונים – ספירת המלכות "נבקעה" ע"י אור "הסובב כל עלמין" והאור האלוקי זרם לעולם באין מפריע. וכיוון שנבקעה ספירת המלכות שהיא שורשו של הים, נבקע גם הים – וינוס – נבהל מהגילוי שאינו רגיל בו.

אבל שורשם של ההרים והגבעות הוא במידות שלמעלה מספירת המלכות (ההרים ב חג"ת [חסד, גבורה, תפארת] והגבעות ב נה"י [נצח, הוד, יסוד]). בדרגות אלו בעולם האצילות ישנו גילוי אלוקות רב. וממילא כאשר נמשך גילוי אלוקות זה עד למטה לעולם הגשמי, פעל הדבר שמחה בהרים והגבעות עד כדי "ריקוד", שכן לגילוי זה הם "רגילים" ומשתוקקים תמיד!